

Sylwester Czopek

Sylwester Czopek

Sylwester Czopek uzyskał świadectwo maturalne w Liceum Ogólnokształcącym w Lubartowie na Lubelszczyźnie, uczęszczając do klasy o profilu humanistycznym. Szczególne zainteresowania historią, potwierdzone udziałem i zdobytymi laureatami w olimpiadach przedmiotowych, znalazły kontynuację w okresie studiów (1977-1981) archeologicznych w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Zostały one ukończone z wyróżnieniem, a praca magisterska (opublikowana w „Archeologii Polski” - prestiżowym czasopiśmie polskiej archeologii) została wyróżniona nagrodą Prezesa Polskiej Akademii Nauk.

Od ukończeniu studiów (listopad 1981) Sylwester Czopek związał się z Rzeszowem, podejmując pracę w Muzeum Okręgowym, w którym przeszedł wszystkie etapy specjalizacji zawodowej – od asystenta do kustosa dyplomowanego, a w latach 1990-2008 był dyrektorem tej placówki.

W czasie 27 lat swej działalności muzealnej zrealizował wiele projektów wystawienniczych (ekspozycje archeologiczne pokazywane w wielu polskich i ukraińskich muzeach), akcji edukacyjnych, konferencji i publikacji naukowych oraz organizacyjnych, równoległe będąc aktywnym archeologiem, prowadzącym badania terenowe na terenie południowo-wschodniej Polski. Najważniejsze z „muzealnych” osiągnięć to:

- zainicjowanie (w 1985 roku) i organizowanie corocznych konferencji archeologicznych (trwających do dziś), które od 1992 roku stały się międzynarodowymi sympozjami polsko-słowacko-ukraińskimi;
- organizowanie międzynarodowych, monograficznych konferencji archeologicznych;
- reaktywowanie i systematyczne wydawanie uznanego w środowisku archeologów rocznika naukowego pt. „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego” (w roku 2017 ukazał się tom XXXVIII) – nieprzerwana funkcja redaktora naukowego;
- opracowanie scenariusza i realizacja pierwszej stałej ekspozycji archeologicznej „Kamień – Brąz – Żelazo” (1997) i publikację monograficzną pod tym samym tytułem (1998);
- opracowanie i wdrożenie koncepcji rozbudowy Muzeum Okręgowego przy ul. 3 Maja (2007-2008).

W trakcie aktywnej działalności muzealnej Sylwester Czopek był jednym z inicjatorów powstania Związku Muzeów Małopolskich, zasiadał w Radzie ds. Muzeów przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego, radach wielu muzeów, był rzeczoznawcą Ministra Kultury w zakresie zabytków archeologicznych.

Cechą charakterystyczną działalności zawodowej Sylwestra Czopka było i jest łączenie obowiązków administracyjnych z działalnością naukową. Prowadząc własne badania terenowe, publikując ich wyniki, jak też opracowując liczne studia analityczne i syntetyczne uzyskiwał kolejne stopnie naukowe (specjalność naukowa to archeologia epoki brązu i wczesnej epoki żelaza):

- 1989 – doktorat w ówczesnym Instytucie Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii nauk w Warszawie (obecnie Instytut Archeologii i Etnologii PAN);
- 1996 – habilitacja na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie;
- 2003 – tytuł profesora nauk humanistycznych (na wniosek Rady Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego).

Można stwierdzić, że jest to modelowy przebieg kariery naukowej, bowiem od magisterium do doktoratu upłynęło 8 lat (w tym „roczna przygoda” z wojskiem), do habilitacji kolejne 7 lat i profesury również 7. Uzyskując tytuł profesorski w 45 roku życia (2003) był w chwili jego nadania najmłodszym profesorem tytularnym w Uniwersytecie Rzeszowskim. Od 1997 roku (po habilitacji) Sylwester Czopek związał się bowiem etatowo z Wyższą Szkołą Pedagogiczną (obecnie Uniwersytet Rzeszowski). Współ z dwoma profesorami z Krakowa – Janem Machnikiem i Michałem Parczewskim doprowadził w 1999 roku do powstania Instytutu Archeologii, który stał się prężną jednostką prowadzącą badania naukowe i kształcącą studentów archeologii, a od 2016 roku również muzeologii (pomysłodawca kierunku i współautor programu studiów). Instytut zanotował bardzo szybki rozwój, który można mierzyć uzyskaniem uprawnień doktorskich (2005) i habilitacyjnych (2011). Sylwester Czopek był pierwszym Dyrektorem Instytutu Archeologii (1999-2008), w latach 2008-2012 sprawował funkcję Dziekana Wydziału Socjologiczno-Historycznego, a od 2012 do 2016 Prorektora ds. Nauki, w tym czasie pełnił równolegle (XII 2015 do VIII 2016) obowiązki Rektora. Z woli społeczności uniwersyteckiej został wybrany Rektorem Uniwersytetu Rzeszowskiego na kolejną kadencję (2016-2020).

Dzięki kształceniu studentów archeologii i wypromowaniu pierwszych absolwentów było możliwe włączenie rzeszowskiego ośrodka archeologicznego do ogólnopolskiego programu badań przedinwestycyjnych związanych z budową autostrad i dróg szybkiego ruchu. Te wieloletnie prace wykopaliskowe (ciągle trwające) wymagały dużego wysiłku organizacyjnego i zapewnienia poziomu merytorycznego. W obydwu aspektach Sylwester Czopek odegrał istotną rolę. Olbrzymi zasób źródeł i informacji uruchomił kolejne przedsięwzięcie: serie wydawniczą „Via Archaeologica Ressoviensia”, wystawę „Autostradą w przeszłość” (Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, 2011) wraz z obszernym katalogiem pod tym samym tytułem.

Profesor Sylwester Czopek jest postacią uznaną w środowisku archeologicznym. Decyduje o tym duży i ceniony dorobek naukowy (250 publikacji, w tym 15 książek/monografii), zaangażowanie w inicjatywy społeczne i działalność organizacyjna (jest np. współtwórcą ogólnopolskiego stowarzyszenia skupiającego profesorów i doktorów habilitowanych archeologii - Towarzystwo Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, którego był pierwszym prezesem; organizatorem rzeszowskiego oddziału Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich). Miarą uznania środowiska naukowego jest systematyczny wybór na członka Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych Polskiej Akademii Nauk i powierzanie funkcji przewodniczenia jego komisjom (np. Epoki Brązu; Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego). W bieżącej kadencji pełni obowiązki Wiceprzewodniczącego Komitetu. Wielkim wyróżnieniem był w 2016 roku wybór na stałego członka-korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności. To jedna z najwyższych godności akademickich. Inne pełnione funkcje to członkostwo w Komisji Archeologicznej PAN Oddział w Krakowie i w radach naukowych wielu czasopism archeologicznych - polskich, ukraińskich i słowackich. Należy także wspomnieć wielokrotne powoływanie na recenzenta w przewodach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich (Poznań, Warszawa, Wrocław, Łódź, Toruń, Rzeszów) oraz pełnienie funkcji eksperta w Narodowym Centrum Nauki.

Na szczególną uwagę zasługują jednak dokonania naukowe. Wśród nich należy wymienić:

- odkrycie kilkuset nowych stanowisk archeologicznych i zbadanie wielu z nich;
- opublikowanie wielu prac źródłowych z zakresu epoki brązu i wczesnej epoki żelaza tj. XVIII-IV przed Chr.;
- opracowanie modelu zmian kulturowo-osadniczych dla tych epok;
- zidentyfikowanie najstarszej na ziemiach polskich ceramiki wykonanej na kole garncarskim, pochodzącej z V-IV wieku przed Chr. (1986);
- opublikowanie pierwszej kompleksowej syntezy prehistorii południowo-wschodniej Polski (1999);
- opublikowanie pierwszego w Polsce podręcznika dla studentów archeologii z zakresu muzealnictwa i ochrony zabytków („Wstęp do muzealnictwa i konserwatorstwa archeologicznego”, 1999);
- opublikowanie monograficznych opracowań źródłowych wielu stanowisk archeologicznych (np. Grodzisko Dolne, Grzęska, Jarosław, Knapy, Pysznica, Zamiechów);
- studia z zakresu paleodemografii i łączące się z nią dynamiczne modele organizacji i funkcjonowania cmentarzysk i osad prehistorycznych;
- prace dotyczące obrządku pogrzebowego społeczności epoki brązu i wczesnej epoki żelaza;
- zidentyfikowanie (aktualnie badanej) najdalej na północny-zachód wysuniętej enklawy osadnictwa scytyjskiego kręgu kulturowego (2016) z wielkim grodziskiem w Chotyńcu k/Radymna, gdzie w 2017 roku dokonano sensacyjnego odkrycia pierwszej (i jedynej) na obecnych ziemiach polskich, kompletnej amfory greckiej z VII/VI wieku przed Chrystusem.

Znaczna część z nich była i jest realizowana w toku zdobywanych w konkursach grantach badawczych z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Komitetu Badań Naukowych, Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Narodowego Centrum Nauki. Są wśród nich projekty realizowane wspólnie z archeologami ukraińskimi.

Szczególnego podkreślenia wymagają działania związane bezpośrednio z Rzeszowem. Można tu wymienić liczne nadzory archeologiczne nad inwestycjami w obrębie zespołu staromiejskiego i badania wykopaliskowe. Ich efektem były podjęte studia nad ceramiką późnośredniowieczną i nowożytną (współautorska monografia z 1993 roku „Ceramika rzeszowska XIV-XVIII w.”), wystawa w Muzeum Okręgowym „Rzeszów - odkopana przeszłość”, wraz z okolicznościowym wydawnictwem (nagrodzona w konkursie na „Najciekawsze Wydarzenie Muzealne Roku 1994”) oraz monografia współautorska z 2014 roku „Rzeszów, stanowisko 117 - osada wielokulturowa”. Trzeba także wspomnieć opracowanie haseł do monumentalnej „Encyklopedii Rzeszowa” czy syntetyczny, obszerny rozdział „O pradziejach Rzeszowa raz jeszcze” (w tomie „Z przeszłości Rzeszowa”, 1995).

Za swą działalność organizacyjną i naukową Sylwester Czopek był wielokrotnie nagradzany - odznaczeniami państwowymi, resortowymi i nagrodami. Najważniejsze z nich to: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (2011), Złoty Krzyż Zasługi (2004), Medale Gloria Artis - Zasłużony dla Kultury Polskiej (brązowy i srebrny; 2005, 2010), Złoty Medal Polskiej Akademii Sukcesu (2017), Odznaka Zasłużony Działacz Kultury (1995), Złota Odznaka Za Opiekę nad Zabytkami (1999), Odznaka Zasłużony dla Województwa Rzeszowskiego (1997), Nagroda Miasta Rzeszowa w Dziedzinie Nauki (2003), Nagroda im. Z. Glogera (1998), Nagroda Rektora UR (dwukrotnie: 2003, 2012), Nagroda Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2017), Nagroda indywidualna w konkursie Najciekawsze Wydarzenie Muzealne roku 1997.

Sylwester Czopek jako człowiek solidny, lojalny, o dużej empatii, cieszy się dużym szacunkiem. Jako rektor Uczelni buduje pozycję Uniwersytetu Rzeszowskiego poprzez wyteżoną pracę naukową, mającą ogromny wpływ na postrzegalność polskiej nauki w świecie.

Profesor Sylwester Czopek to prawdziwy naukowiec, świetny organizator, którego dokonania wpłynęły na rozwój rzeszowskiego ośrodka archeologicznego, zyskując na prestiżu i znaczeniu oraz wnosząc swój wkład do polskiej nauki oraz jej umiędzynarodowienie.